

Tionde roten, tomt 12

Kvarteret Klädespressaren

Tjugonde roten 1637–57v

Elfte roten 1657h–70

Östra Lilla Hamnens östra

sida mellan Spannmåls- och

Kvarnbergsgatorna

Den här gården kan man följa långt bak i tiden. Den ägdes först från 1639 av en *Erik Rasmusson*, som står i mantalslängden för tjugonde roten från detta år t o m 1645 och i 21 roten till 1655. Han var svärson till *Christin Hans väktares* och 1667 tullskrivare vid Lilla Bommen och bosatt 10.26 (Kv Vindragaren).

Den 14.10.1650 betalade *Berge Amundsson* huseköpspenning för Erik Rasmussons gård, som han köpt för 200 rdr. Han uppträder först första gången i mantalslängden just detta år. Den 30.1.1661 kallas han stadsbud, då han uppträder i rätten på uppdrag av samtliga redare i kaparen *de Hase-windt*. Den 4.7.1670 betygade han sig enligt resolutionsboken ”uppå Presidentens Edel och Wälb Gerhard Leyoncrantz och Ingenieuren Manhafftige Hector Loffmans tillstånd hafva utmätt dhe Tompter uppe under Stoore Otterhellan, hwilka nu sedermera per resolutionen äre till staden igenkallade” etc. Enligt samma källa klagade rådmannen och preses för underrätten *Peder Haraldsson* den 10.10.1670 över ”stadsbodens Berge Amundssons försumligheet, att han så ganska sällan wid underrätten wistas”.

Man övervägde om inte Berge Amundsson ”för sin avtagande ålders och beställningarnas mångfaldigheets skulld, skulle kunna från andra Collegier licencieras, tienandes blott Öfwer- och underrätterna.” Som ersättare utsåg man handelstillsyningsmännen *Anders Svensson* och *Hans Persson*.

Resolutionsboken berättar den 27.11.1671: ”Emedan såsom ordinarie stadsboden Berge Amundsson ligger uppå sin sotesäng, förordnades Handelsinspectoren Anders Swensson såsom hans substitut att förrätta stämningarna inför Rådstufwun”. Den 22.4.1672 behandlades Berge Amundssons arvingars supplik om hjälp till begravningen och om nådeår.

Vid kämnärsrätten den 10.7.1672 klagade *Tore Ambjörnsson* över att *Börge svarvare* olovandes hade avsågat en mast som tillhörde Tores avlidne svärfader Berge Amundsson. Börge svarvare försvarade sig med att det hade skett på Tyska kyrkans föreståndare *Vincent Beckmans* begäran till kyrkans behov. Vincent Beckman svarade genom tyska kyrkans klockare *Lars Olofsson*, att man bett Börge svarvare säga av en gammal mast som skepparen *Cornelius Johansson* förärat kyrkan. Tyska kyrkans föreståndare ålades att ersätta Berge Amundssons arvingar med en jämn-god mast eller dess värde.

Den 2.5.1672 krävde byggnadsskrivare *Hans Persson Otrill* enligt obligation den 12.2.1663 20 rdr av stadsbudet sal Berge Amundssons kvarlåtenskap. Pengarna hade Berge Amundsson lånat av Hans Persson Orills svärmoder hustru *Karin Haralds*. Penningtransaktionen hade något sammanhang med Berge Amundssons svågrar *Jacob* och *Hans Kinnerts* modernearv. Hustru Karin

Haralds broder Hans Kinnert bodde vid denna tid i Stade i Pommern och dilation krävdes till dess att Hans Kinnert hann tillskrivas. Enligt vad som omtalades vid rätten den 8.10.1673 skulle Hans Persson Otrill ha utspritt ett rykte, att Hans Kinnert skulle vara orsaken till att Ortills svärfader miste sin tjänst vid Lilla Edet.

Det beslöts den 29.8.1672 att sal stadsbudet Berge Amundssons hus och tomt norr emot lilla bommen till hamnen skulle värderas. Den 3.12.1674 uppgavs tredje värderingen på stadsbudet Berge Amundssons gård sluta på 320 rdr. Gården erbjöd sig Tore Ambjörnsson, som ägde den ena dottern, att köpa. Överstelöjtnant *Nils Påfwenfelt* fick på grund av skuldfordran immission i gården.

Den 21.3.1671 hade insp *Jonas Månsson Ekebon* vid rätten visat Tore Ambjörnssons fullmakt på acciskammarens kontrollörsämbete. Tore Ambjörnsson fick av magistraten den 20.12.1675 en reprimand för att han icke som han lovat ännu betalat skulden på svärfaderns till *Nils Påfwenfels* änka förpantade gård, som han bebodde. Sal överstelöjtnant *Påfwenfels* änka fru *Margareta Påfwenfelt* begärde den 21.11.1678 att få slå en köpsedel på framlidne *Börge Amundssons* gård, som hon tilldömts. Tore Ambjörnsson förklarade sig nöjd med detta, eftersom han också hade sin faders gård att bo i.

Regementsskrivaren Anders Nilsson lät första gången den 4.9.1679 lagbjuda framlidne stadsbudet *Börge Amundssons* hus och gård vid Lilla Bommen, vilken han tillhandlat sig av kontrollören på accisen Tore Ambjörnsson såsom arvinge därtill för 330 rdr. Sedan Anders Nilsson på magistratens begäran förbundit sig att prestera samma onera till staden, som hans i Göteborg boende vederlikar, tilläts honom den 2.9.1679 tredje lagbjudningen å den tomt, som han tillhandlat sig av fru *Margareta Påfwenfelt*.

Engelbrekt Haraldsson i Krokslätt erhöll den 8.3.1688 tillåtelse att inprotokollera avlidne regementsskrivaren Anders Nilssons hustru *Eva Wernichs* obligation på 300 d smt (attest av mantalskommissarie *Carl Eriksson*). Pengarna hade låntagits av Anders Nilsson den 14.2.1681 och tillhörde Engelbrekt Haraldssons styvbarn. 5.1.1688 visade *Gudmund Orm* obligation av avlidne regementsskrivare Anders Nilsson.

Överste *Malcolm Hamilton* lagbjöd regementsskrivare Anders Nilssons änkas hus och gård norr i staden mellan avlidne skepparen *Jonas Kruses* gård i söder och sal *Olof Ambrossons* gård å norra sidan första gången den 8.9.1690. I en supplik till rätten (EIIa:6) hänvisade Engelbrekt Haraldsson i Krokslätt den 24.11.1690 till denna lagbjudning och påminte om att regementsskrivare Anders Nilssons änka hade hypoticerat honom sitt hus och gård. Hon hade åtskilliga gånger lovat henne pengar, när huset blev sålt. – Enligt Schönleben häftade Anders Nilssons änka ännu för en ansenlig balans.

Ännu 1700 kallas gården överste Hamiltons hus. Därefter övergick äganderätten till kapten (se-dermera kommandör) *Nils Schruuf* före 1704.

Jöns Hansson Busk (Busch) gav den 26.2.1707 obligation till sin svärfader magister *Jacob Ratterey* i Kungälv på 1 000 d smt, som han lånat till inlösen av den gård han köpt av kapten Schruuf. Den ”bedrövade änkan” *Trina Ratterey* begärde 30.8.1709 uppbud på den gård hennes måg *Jöns Hansson Busch* hittills bott i (EIIa:21, 6.9.1709).

Tomtöreslängden 1710 anger *Jöns Hansson Busch* som ägare till gården, men 1712 hade den övertagits av *Petter Limmerhult*, vilken 9.9.1709 fått burskap som handlande. Han var född 1691 som son till handelsmannen *Sven Limmerhult* och hans andra hustru *Catarina Bihlfeldt*. Fadern

avled 1697, men bouppteckning företogs först 1706, då Petter vistades i Holland (se 9.3). 1715 taxerades Petter Limmerhults tomt till 300 d smt, husen till 1 200 och lösöret till 400. Hos honom bodde *Johan Manorgen*, vars lösöre värderades lika högt.

1717 bodde Petter Limmerhult i gården tillsammans med sin andra hustru *Johanna Catarina Swahn* (dotter till kämnären *Assmund Swahn* och hans hustru *Catarina Maule* i granngården i norr) och aktuarien *Petter Maule* samt pigan *Elin Börgesdotter*.

Men detta år måste Petter Limmerhult ha avlidit, ty hans svärfader *Assmund Swahn* protesterade samma år i rätten (mag prot sid. 285) över att madame *Catarina Limmerhult* (död före dec 1722) icke ville hålla överenskommelsen med Petter Limmerhults änka (hans dotter *Johanna Catarina*) om gården i Gamla staden, där *Catarina Limmerhult* ville att hennes yngste son skulle få bo oskiftat. Det anfördes att sal *Petter Limmerhult* hade suttit i rolig possession i den gården under sitt förra gifte i fyra år och i sex år, sedan han trädde i äktenskap med *Johanna Catharina Swahn*. Enligt bouppteckningen den 27.11.1721 efterlämnade Petter Limmerhult en förmögenhet av 2 998 d 18 öre smt, däribland hus och tomt vid Östra hamnen mellan kämnären *Assmund Swahns* gård i norr och handlanden *Johan Kjerrulfs* i söder.

Johanna Catharina Swahn gifte om sig med *Magnus Gabriel Kling*, som 1725 var notarie men sedermera blev rådmän. I sitt äktenskap med Petter Svensson Limmerhult hade hon sonen *Sven*, som var död 1721, och döttrarna *Barbro Birgitta* och *Helena Margareta*, som båda i tur och ordning blev gifta med kantorn i domkyrkan *Anders Bånge*. *Johanna Catarina Ström* avled 25.3.1745.

Den avlidne notarien *Petter Sjöströms* död söktes i november 1719 bl.a. av *Magnus Gabriel Kling* (EIIa:31, 25.11.1719). I sin ansökan om tjänsten berättade *Kling* att han på femte året selsatte sig med auskulterande vid Göta Hovrätt och hade belönats med åtskilliga extraordinarie domarförrättningar. Redan 1717 hade han erhållit rekommendation till en häradshövdingebeställning i Östergötland, som dock av Kungl. Maj:t lämnades åt en annan.

Han erhöll 25.11.1719 den sökta tjänsten som notarie och aktuarie efter *Peter Sjöström* och blev 1731 rådmän efter *Cornelius Thorsson*. 1740–42 var han praeses i Hall- och Manufakturrätten och tillsammans med *Lorens Bagge* 1740 riksdagsman för Göteborg.

Hos notarien *Magnus G Kling* (10.12) nämnes som bosatta *Johan Giörfelt* 1725 och notarien *David Swahn* 1730: 1725 nämnas pigorna *Maja Catarina Apelman* och *Margareta Björnsdotter*.

Magnus Gabriel Kling avled 10.5.1746. I bouppteckningen efter honom och hans 1745 avlidna maka *Johanna Catarina Svahn* den 5.6.1746 upptages hus och tomt vid Lilla Bommen mellan handlare *Lars Schröder* och avl kämnären *Svahns* gård, med eldstäder och tapeter i rummen, värd 2 375:75 d smt. Av böcker fanns 46 nummer, bl.a. Kungl. Vetenskapsakademiens handlingar från början t o m första kvartalet 1746 m m (Berg II:5–6, 358).

Sonen *Gabriel Magnus Kling* föreslog (EIIb:39, 22.6.1746) till förmyndare:

För systemen *Catarina Maria* rådmannen *Johan Ahlström*,

för systemen *Anna Sophia* handelsmannen *Anders Moeller*,

för honom själv förre häradsskrivaren *Anders Waldenström*.

Den 17.3.1746 begärde han att själv få tjänstgöra som auskultant såväl hos magistraten som vid kämnärsrätten. Senare skrev han (8.9.1746) att han skulle försöka sin lycka och medfölja ett av de härifrån under året avgående skeppen till Ostindien.

I magistratens supplikvolym EIIb:38 för 1746 finns en packe handlingar berörande rådmann Herr Magnus Gabriel Klings stärbhus. Anders Waldenström ger en förteckning över de personer till vilka sonen *Petter Kling* på okända konditioner avhänt sig faderns egendom.

Anders Moeller vill ha pengar till sin pupill Anna Sophia Kling ur vad som erhållits vid auktionen.

Anders Bonge redogör för sina pretentioner i sin avlidne svärfaders stärbhus på sin hustrus och sin svägerska jungfru Helena Greta Limmerhults vägnar. Gabriel M Kling konstituerade stadsfiskalen *Anders Maijgren* som sin fullmäktige.

Gården inköptes på auktionen av styvsvärsonen kantor *Anders Bonge*. Denne var född 18.7.1710 som son till fortifikationskassören, senare krigskommissarien *Swen Påfwelsson Bänge* och *Anna Grotte*. När *Anders Bonge* 1744 sökte tjänsten som kämnrar efter avlidne *Assmund Swahn* tillsammans med *Olof Medberg* (EIIb:31,20.4.1744) skrev han med en mycket vacker stil att han ”ville bli vald i studerandeklassen” och att han var ”uppdragen i studier och bokvett”. Han sökte dock förgäves. Ur julhälsningar 1956 hämtar vi följande biografiska uppgifter om kantor *Anders Bonge* i en artikel ”Ur Domkyrkans musikkronika” av *Tore Hulthén*:

Han ”hade som student i Uppsala tillhört den kända Burmanska musikkretsen därstädes, och hade redan vid 22 års ålder 1733 antagits till kantor vid domkyrkan, emedan – som det heter i magistratens protokoll av den 17 mars 1733 – ägde ’en behagelig röst’ och i anseende ’till de vackra prof uti vocalmusiken han så i kyrkan som i privata hus avgivit’. Han tillträdde också sedermera befattningen som director musicus et cantus vid gymnasiet och trivialskolan. Bland de många försök till koralboksförbättringar, som sågo dagens ljus under 1700- talet och som vittna om svenska musikers levande intresse för den lutherska koralen, återfinna vi också ett av *Anders Bonge*, en handskrift innehållande de ’så kallade Discantstämmer med sina decorationer’, som inköptes av magistraten 1782 till ett pris av 83 rdr 16 skill specie. *Bonge* avled 1789”.

Så långt *Hulthén*, som nämnts gifte sig *Anders Bonge* i tur och ordning med två av *Petter Limmerhults* döttrar. Bouppteckningen efter den första hustrun *Barbara Birgitta Limmerhult* den 23.9.1757 upptog hus och gård på Östra Hamngatan vid Lilla Bommen, 1 725 d smt samt ett fjärdedels frälsheimman *Deregården* i Lerums by, som hustrun ärvt efter sin far *Petter Limmerhult* m m. 10.11.1758 (EIIb:98) sökte *Anders Bonge* tillsammans med *Jacob Gabriel Cederbourg*, *Daniel Klint* och *Christian Walke* någon av de lediga tjänsterna efter rådmännen *Erik Cederbourg* och *Thorsson* – man finner där deras meritlistor.

1764 skrev stadens äldste och kyrkoföreståndarna *Lamberg* och *Schale* (EIIb:1095.10.1764) att kantor *Anders Bonge* i anseende till dess långvariga tjänst borde få nyttja sin broder *Peter* som medhjälpare vid kantorssysslan, men han skulle behålla ansvaret för att den sköttes ordentligt. Det framhölls att *Anders Bonge* redan för 31 år sedan hade fått löfte om befördran. Han hade i 18 år fått nöja sig med 280 d smt i lön. Sedan fick han 53 d smt i tillökning av domkyrkomedlen och slutligen vid sista kämnärsval 100 d smt ut stadens sammanskottsmedel.

Den 18.12.1758 lät borgaren och hökaren *Anders Sundholm* första gången uppbjuda ett vid Östra Hamngatan emellan handelsmannen *Lars Schröder* å ena och *Johan Montans* hus å andra sidan

beläget hus och gård, som han enligt uppvisat köpbrev av den 15 sept s.å. hade köpt av kantor Anders Bånge för 2 650 d smt.

Anders Sundholm betecknas som viceamiralen *Carl Sparres* dräng, när det 10.10.1749 (EIIb:58) berättas att han hade köpt gård [på Kronhusgatan 10.39] av hökaren *Joseph Hyllgren*. I december samma år begärde Sundholm enligt samma källa hökarerättigheter och kallas då kusk hos direktör *Abraham Grill*. Hökarna i staden motsatte sig att Sundholm skulle få hökarerättighet, då de redan var alltför många. Det anfördes att den del av dem måste arbeta genom uppassning vid Ostindiska Kompaniet, de övriga kunde knappt skaffa sig födan. Hökarna led också intrång av sådana, som ej hade vunnit burskap. Sundholm vann emellertid sitt begärda burskap som hökare den 5.10.1750. 1764 angavs Anders Sundholm (EIIb:107, 24.2.1764) för att tillsammans med *Jacob Backman* och *Carl Giös* och Sundholms egen hustru ha gjort sig delaktig i ett 1763 förövat inbrott i Göteborgs postkontor, då ett brev med tre bankotransportsedlar på tillsammans 7 927 d smt hade stulits.

Brevet var adresserat till Avesta och inlämnat av kopparslagaremästare *Johan Wohlfart*. *Jacob Backman*, *Carl Giös* och Sundholms hustru *Anna Maria Smittsberg* hade bekant, och hustrun hade 1764 redan suttit i stadens häkte för sin delaktighet. Sundholm hade sönderrivit de av arrestanterna *Backman* och *Giös* erhållna sedlarna och klistrat dit bitar av andra Banco-sedlar i stället. Sundholm hade sedan stölden hållit sig undan, så att han icke hade kunnat igenfinnas och borde enligt magistraten efterlysas medelst trumslag. Enligt uppgift av *Berg* (II:9–10, 433) avled Sundholm 1766 som kusk på *Laurent Stubs* fabrik i Köpenhamn.

Avvikne hökaren Anders Sundholms och dess hustru *Anna Maija Sundholms* vid Hamngatan åt Lilla Bommen belägna hus och gård inköptes den 3.5.1764 av handelsmannen *Johan Borgström Persson* för 8 000 d smt. Enligt bou efter Anders Sundholm 10.12.1767 ägde han ett halvt hus och tomt på Kronhusgatan till gatan (konstapel *Grund* ägde bakgården). Hans änka *Anna Maria Smittsberg* var dotter till soldaten och pepparkaksbagaren *Samuel Smittsberg* och *Britta Bengtsdotter Ramberg*. Barnen ärvde 900 d smt efter fadern. *Anna Maria Smittsberg* gifte om sig med borgaren i Falköping *Benjamin Simonsson* (bou i Göteborg 2.5.1772??). *Anna Maria Smittsbergs* lilla hus och gård på Kronhusgatan (10.39) hade 1774 utmätts och sålts på auktion – det är icke sant, som *Berg* skriver, att *Anna Maria Sundholm* var död 1772. Hon levde ännu 1794–95 (se 9.1) (10.39 i kv Enigheten).

Gården 10.12 stannade icke länge i *Johan Borgströms* ägo. Hans hustru *Elsa Beata Schmidt* sålde på grund av hans huvudsvaghet med hennes svärfaders handelsmannen *Petter Borgströms* och svåger handelsman *Jacob Karstedts* samtycke den 8.5.1764 gården till traktören *Magnus Haeggström* för 8 400 d smt plus diskretion av 50 daler. 30-de penning erlades av *Magnus Haeggström* med 280 d smt. Vid första uppbudet den 28.5.1764 sades gården ligga vid Östra Hamnen emellan handelsmannen *Lars Schröders* hus å södra och *Johan Montans* gård å norra sidan.

Vid pantsättning av gården norr härom 31.5.1776 kallas gården tillhörig avlidne traktören *Magnus Haeggströms* hus och gård. Före 1780 hade den övertagits av lantmätaren *Johan Åstrand*, född 1738 på Öland som son till en lantmätare. Han gick i Kalmar gymnasium 1753–56. 1760 utexaminerades han som lantmätare och tjänstgjorde först i Blekinge, sedan i Malmöhus län. Hit till Göteborg kom han 1774 genom byte med *Georg Embring* och blev också justerare. 1775 gifte han sig med *Maria Nissen* här i Göteborg. 1788 begärde han sitt avsked från båda tjänsterna. *Åstrand* ägde och bebyggde Lunnagård i Fredsbergs socken: stället ägdes senare av *John Hall* (källa: Svenska Lantmätare 1628–1900 av Viktor Ekstrand).

Johan Åstrand ägde gården 1790, men före 1800 hade den övertagits av hattmakareåldermannen *Isak Bålling*, född 1756, död barnlös 23.2.1817 (bou 9.4.1818). G 11.4.1788 med *Maria Söderborg*, född 1742, död 20.5.1822, dotter till hattmakaren *Andreas Söderborg*, död 1749, och *Altje Jungberg*, född 1713, död 4.2.1788. Enligt bouppteckningen 10.7.1822 stenhus och tomt nummer 12 i tionde roten, Lilla Bommen, värt 3 400 rdr specie. Enligt ett brandförsäkringsprotokoll, daterat 14.2.1803, uppfördes ett grundmurat stenhus 1794 i två våningar. Trenne kurar på taket, som var av bräder med pålagda tegelpannor (17 alnar och 3 tum åt gården, 43 1/2 alnar åt gatan samt tolv alnar och sex tum högt).

Senare uppbud av 10.12

hattmak *C F Söderborg* 21.7.1823, 594

hattmak Carl Fredrich Söderborg 1.11.1824, 49

hattmak *Johan Petter Ågren* 19.2.1827, 270

bataljonsläk *Z Lundblad* 23.7.1832, 731

ä *B C Lundblad* 2.5.1853, 344 # 58

handl *G P Blomberg* 16.2.1857, 36 # 34

År 1803 den 14 februari

Hattmakaren Isaac Bållings under n:o 12 vid Östra Hamnegatan i 10de roten och 4de kvarteret belägna egendom.

”Tomten håller i bredden åt gatan 17 alnar 3 tum och i längden 43 1/2 alnar med avstånd ifrån watn-Canalen 12 alnar. Brandredskap 1 stor Brandstege.

Åbyggnaden

Ett grundmurat stenhus uppfördt år 1794 med 2ne våningar under Tak af bräder med pålagde Tegelpannor bebyggt, 17 alnar 3 tum åt gatan och 43 1/2 alnar åt gården samt 12 alnar och 6 tum högt.

Murarnas tjocklek 18 tum och skiljomurarne 10 tum. Byggningen i godt stånd. 3ne kurar äro på Taket. Tak och stuprännor af koppar. Windsgolfvet af Planckor.

Stommen med foten och Skorstenarna värderas till 2 326

Yttre taket med 3ne kurar, varav en med koppar kladd 740

Tak- och stuprännor af koppar 75

Bjelkelaget 274

Windsgolfvet 50

Trappa af planckor till öfre våningen och vind 66

Andra våningen

8 golf och plankor 77

3 Panelerade tak 44
6 gipsade Tak 65
7 fenster af glas i kitt 2 alnar och 9 tum
höga 1 aln 19 tum breda 84
Transport 3 801
3 1/2 Fenster 7 1/2 rdr st 26.12
3 st gluggar med små fenster 3
5 halv franska dörrar 60
1 dito fyrfyllningsdörr 6
5 123.44
1 Förstugudörr stämmd 8.16
1 Port Panelerad med allt tillbehör 10-
Portaments- och taklister 130 alnar 65
2 Porcellains kakelugnar 56
2 Pottkakelugnar 30
1 kökspis med Bakareugn 60
1 verkstads dito 35
3ne inmurade kopparpannor till 280 kannors tyngd 140
Öfra våningen
3 väggfasta skåp 10
10 golf till 1 sal, 6 rum, 1 kök och 2 förstugor 95
6 gipstak 65
4 panelerade dito 36
6 st fenster 2 alnar 6 tum höga, 72
2 alnar breda
3 st dito 2 alnar 7 tum höga, 1 aln 20 tum breda 30
3 st 2 alnar höga, 1 aln 20 tum breda 25
4 st 2 alnar 1 tum höga, 1 aln 20 tum breda 30
6 st halffranska dörrar 72
4 st halffranska dito 40
Portament och fotlister 315 alnar a 24 skal 157
4 Porcellains kakelugnar 112
2 Pott dito 30

1 kammar spis 8

1 spis med stekugn 40

Hela värdet utom hwälfda källaren och grunden som
icke innefattas inom värderingen utföres till rdr
riksgaldssedlar 5 123.44”